

El cinema dels dissidents:

Andrzej Wajda

Iñaki Revesado

El rigor i la mà dura que aplicà Stalin als diferents aspectes de la vida, tant en territori soviètic com en els països del seu entorn, també deixà la seva empremta pel que fa al món artístic i cinematogràfic. Mort el dictador, es començaren a denunciar els excessos del règim estalinista, que havia duit a la presó i, en molts casos, a la mort aquelles persones que discrepaven de les idees difoses i dels mètodes aplicats des del govern de Moscou. També els cineastes de l'Europa de l'Est van veure oberta una porta que els possibilità ser crítics amb el totalitarisme imposat, cosa que va donar lloc a l'aparició d'una sèrie d'autors que no dubtaren a aprofitar la mínima escletxa en la ferria censura existent: Grigori Chukhrai, Andrei Tarkovsky o Andrei Konchalovsky a Rússia; Sergei Paradzhanov a Armènia; Miklós Jancsó a Hongria o Milos Forman a Txecoslovàquia. Tanmateix, en la majoria dels casos aquests autors, sotmesos a un control estricte en la realització de la seva tasca, acabaren per refugiar-se en adaptacions d'obres d'autors de la literatura clàssica -sempre menys problemàtiques- o pel dur camí de l'exili.

La situació a Polònia no va ser diferent a la de la resta de països. Amb el suport de l'empresa cinematogràfica estatal *Film Polski*, al cap de la qual figurava el veterà realitzador Aleksander Ford, sorgiren una sèrie de creadors que impulsaren de forma clara el cinema polonès. Ja el 1948 la directora Wanda Jafubowska presentà *Ostani etap* (*La última etapa*) en què narrava les dures condicions dels camps de concentració nazis. Més enviant destacaren tres nous directors pel compromís de les seves obres: Jerzy Kawalerowicz que en *Matka Joanna od Anniolow* (*Madre Juana de los Angeles*, 1960) fa una exaltació de la vida religiosa; Roman Polanski que en 1962 realitzà *Noz w wodzie* (*El cuchillo en el agua*) sobre un triangle amorós en què es plantegen una sèrie de conflictes generacionals i que serví com a passaport per realitzar ja a l'estranger *Repulsión* (1965); i Andrej Wajda que en *Niewinni Czarodzieje*

(*Los brujos inocentes*, 1960) retrata els problemes d'una joventut mancada d'objectius i d'il·lusions.

Wajda (Suwalki-Polònia-1926) es formà a l'Escola de Cinema de Lodz i es donà a conèixer amb una trilogia sobre la resistència polonesa, formada per *Pokolanie* (1954), *Kanal* (*La patrulla de la muerte*, 1957) i *Popiół i diament* (*Cenizas y diamantes*, 1958). L'acció de *Kanal* (que guanyà a Cannes el Premi Especial del Jurat) se situa en els claveguerams de Varsòvia on s'organitza la resistència, mentre que a *Cenizas i diamantes* ens trobem amb un antiheroi en els darrers dies de la guerra d'alliberació. El seu gust pels temes i personatges romàntics té continuïtat en els seus treballs posteriors: *Lotna* (*Lotna, la alada*, 1959), *Samson* (*Sansón*, 1961) i *Sibirskaja Lady Makbet* (*Lady Macbeth en Siberia*, 1962). Amb Polanski lluny de Polònia, Wajda es convertirà durant uns anys en la figura més destacada del cinema polonès, fins l'arribada d'altres autors que a finals dels anys 60 començaren a fer-se notar amb les seves primeres obres, com és el cas de Krystor Zanussi o An-

drej Zulawski. En aquest període realitzà entre d'altres *Wszystko na Sprzedaz* (*Todo está en venta*, 1968), *Polowanie na Muchy* (*Caza de moscas*, 1969), *Krajobraz po Bitwie* (*Paisaje después de la batalla*, 1970) i *Brzezina* (*El bosque de abedules*, 1970). El gust pels temes romàntics i la comoditat que suposava, donades les circumstàncies, l'adaptació de textos clàssics, el dugué a adaptar una obra del romanticisme polonès de Wyspianski, titulada *Wesele* (*La boda*, 1973). El 1974 el text triat va ser una novel·la de Wladyslaw Reymont: sota el títol de *Ziemia obiecana* (*La tierra de la gran promesa*) ens presenta un retrat de la burgesia industrial de finals del segle XIX. L'impuls més important de la seva carrera arribà de la mà de *Czlowiek z marmuru* (*El hombre de mármol*, 1977), film extremadament crític amb el comunisme (sobretot amb l'estalinisme) en què una periodista intenta trobar un antic heroi socialista. Amb *Dyrygent* (*El director de orquesta*, 1980) i sobretot amb *Czlowiek z zelaza* (*El hombre de hierro*, 1981) que també obtingué premi a Cannes, Wajda es manifesta clarament com un dissident polític. El protagonista d'*El hombre de hierro* és un sindicalista que és el fill del personatge que centrava la recerca en *El hombre de mármol* i que està casat amb la periodista protagonista d'aquest film. Entre els seus darrers treballs hauríem de citar alguna producció realitzada a França, com ara *Danton* (1982) o *Un amor en Alemania* (1983). Després d'uns anys en què semblava que l'havíem perdut la pista, Wajda ha tornat a la primera plana de la cinematografia actual amb la concessió fa un parell d'anys d'un Oscar honorífic i amb l'estrena de la seva darrera obra en circuits comercials poc abans d'aquest estiu *Pan Tadeusz*, en la qual reinicieu en qüestions ja constants en la seva obra: adaptació d'una obra literària (en aquest cas d'un poema èpic d'Adam Mickiewicz) i clara preferència pels temes romàntics (l'argument es centra en la història d'amor entre dos joves, les famílies dels quals estan enfrontades des de generacions enrere). ■

Los brujos son inocentes